

nad vsak dvom. V drugih inačicah nastopata namesto španskega kraljiča »grofič mlad« (SNP, št. 87. iz Jurjevice pri Ribnici na Kranjskem) in »mladi kraljič« (SNP, št. 88. iz smledniške fare na Kranjskem), obe v zapisu M. Ravnikarja Poženčana in iz Starih medljudnih pesem.

Vse pesmi, ki smo jih doslej ogledali, o španskih kraljih, kraljicah in kraljičih, ki so ali sami Saraceni ali pa so Saracenom sodobniki, imajo nekaj skupnega: vse izvirajo, če niso še starejše, vsaj iz visokega srednjega veka, iz dobe križarskih vojska. »Š p a n s k i k r a l j« v naših narodnih pesmih je kar naravnost kriterij za tako visoko starost.

Krivec Jože | Mladost je mimo šla ...

1.

Sedmero otrok je sedelo okrog peči, ki so si jo izkopali in sezidali v Smeji ob pašniku. Po velikosti so se vrstili. Najstarejši je izpolnil komaj dvanajsto leto, najmlajši tretje, da je kobacal po vseh štirih za ostalimi in se mu je često zapletla med noge še kiklica, ki mu jo je bila mati sešila iz svoje stare kikle. Tedaj se je zavalil po tleh z obrazom naprej, da se mu je nežni nosek zaril v mehko prst in je s svojim kričečim glasom zavijal in vokal na vse pretege. Mati pa je vsekdar potegnila enega izmed starejših: »Tako paziš na brata? Vam bom že dala! Ne dobite večerje!«

Najstarejši, Cenca, je nalagal na ogenj. Pozna jesen je bila, tista neprijetna, ko zapiha od Pohorja z vlago nasičen jesenski veter in podi visoko pod sivim nebom hripavo kričeče kavke. Vselej, kadar se mešajo v zraku te kavke, se čuti neprijeten vonj po snegu.

Otroci so pasli. Doma so imeli kravo, pašnika pa ne. Sosed jim je dovolil, da so pasli po njegovem, zato pa je moral Cenca pasti še njegovo živino. Dopoldne je presedel v šoli, popoldne je pasel. Vsi njegovi bratje in sestre so vselej šli z njim na pašo, doma pa so zaklenili.

»Drugo leto pojdem v mesto,« je razlagal Cenca svojim bratom in sestram in si po strani popravil klobuk z razpočenim vrhom. »Pojdem in ne bo mi treba več pasti živine, ne prezebati in stradati. Gospod župnik so mi že dejali, da me bodo dali v latinske šole. Hočejo, da bi postal duhovnik. Saj oni že vedo. Potem bom pa kaplan.«

»Pa boš tudi ti tepel v šoli po prstih, če ne bomo vedeli deset zapovedi?« ga prekine Tila, ki je hodila v tretji razred ljudske šole.

»Kajpada bom! Še bolj bom strog. Na ajdo jih bom pošiljal klečat, če se ne bodo učili. Tako dela naš učitelj, pa se ga vsi bojimo.«

Cenca spet naloži na ogenj, obrne krompir, ki ga je nametal v žerjavico, in nadaljuje:

»Ko bom kaplan z belim trdim ovratnikom in v črni suknji, boste lahko prišli k meni in vsem vam bom dal, karkoli si bo kateri zaželel. Niti trkati vam ne bo treba na vrata, samo prišli boste, vstopili in dejali: No, Cenca, zdaj si gospod! Obljubil si nam nekoč pomoč. Izkaži se zdaj! — Jaz bom pa segel v žep in dal vsakemu pest kovancev.«

Starejša brata sta začela ogledovati svoje roke in delala pesti ter poskušala na vse načine, kako bi napravila večje prgišče. Že sta mislila, kako bosta držala pesti pred gospodom kaplanom.

»Čez nekaj let, ko bom starejši in če bom vedno dober kaplan, me bodo škof postavili za župnika. Tedaj šele bo lepo! Vsega bom imel, česar si bom zaželel. Tudi vas ne bom pozabil. Denarja vam bom lahko dal, da boste dobro živeli, novo hišo vam bom dal sezidati, kravico vam bom kupil, da vam ne bo hudo.«

»O dobri gospod kaplan!« vzklikne sestra in sklene roke kakor k molitvi.

»Ne! Tedaj bom že župnik!« jo Cenca ponosno popravi.

»Zdaj pa krompir! Pečen je.«

Zbrcal ga je na kupček pred ognjiščem in otroci so segali vsak po svojega s premraženimi rokami. Z ene roke v drugo so ga metali, ker je bil vroč ko oglje. Samo najmlajši ga je meril z očmi pred seboj na tleh, ker ga ni mogel držati v rokah.

»Dober je! Kako lepo greje,« so govorili otroci in pihali vanj.

»Cenca, za živino glej, ne samo na krompir!« ga je pokregala mati, ki je šla po meji domov s polja. Na sosednjih njivah so že spravljali repo, jo nalagali na voz ali jo kar sredi njive obrezali in očistili ter zakopali v zemljo v globoke jame. Tako bo ostala za pomlad bolj sveža in jo bodo lahko posadili, da bo zacvela in dala seme.

Nad Pohorjem se je oblačilo. Težki, svinčenoumazani oblaki so se grmadili in pritiskali v ravnino. Nad njive je legla hladna in rosna megla. Večerilo se je. Otroci, ki so pasli za vaškimi plotovi, so peli in pokali z biči. Klicali so se, se zmerjali, tu pa tam sta se tudi majhna suroveža sprla, se zgrabila in mikastila, dokler ju ni kdo izmed starejših razpodil.

Cenca je napodil mlajše brate in sestre že prej domov. Samo eden je ostal, da bo gnal kravo, Cenca pa sosedovo živino. Ko se je začelo temniti, sta zvila vsak svojo cigareto iz bukovega listja, priprla peč z veliko travnato rušo in pognala živino.

»No, rička, liša, šeka! No!«

Živina je stopala v vrsti druga za drugo. Nič je ni bilo treba več priganjati. Pastirja za njo sta stopala molče vsak na svoji strani in

tiščala od mraza rdeče roke v žepe. Slive in akacije, ki so rasle v dolgi vrsti za vrtovi, so bile že izgubile listje. Kako pusto je bilo zdaj drevje! Pred hlevom, kjer ni bilo trave, so stale tu pa tam majhne luže. Sonce je bilo že premedlo, da bi moglo posušiti vodo v jamicah. Veter je bil vlažen, da se je vse napilo od njega. Tudi zemlja se je vgrezala.

Za vrta sta se brata ločila.

»Primi kravo za verigo in jo ženi domov! Potem pa pridi za menoj, da mi boš pomagal nastlati!« je dejal Cenca bratu, ki se je nato pognal za kravo in jo gnal proti domu.

»No, šeka, rička! Kam vas le nese?« je pokaral Cenca živino, ko jo je prignal na dvorišče in se je zagnala proti kupu buč, ki so bile za plotom. »Saj ste se menda dovolj napasle.«

Zapodil je živino do korita, da se je napila, potem pa jo gnal v hlev. Privezal jo je k jaslim in pogladil vsako po glavi.

»Site so nocoj ko bobni!« je dejal Cenca, ko je prišla gospodinja z loncem in petrolejko v hlev, da bi pomolzla. »Danes so bile pridne!«

»Saj ne bo več dolgo lepo. Mogoče slutijo, da bodo potem priklenjene k jaslim in ne bo več trave,« je dejala zajetna gospodinja. Iskala je stolček, da bi sedla h kravi in molzla. »Mogoče bo že jutri sneg. Kavke so ga tako sejale, da jih je bilo grdo gledati. Ko bi vsaj še en dan držalo. Mi imamo še eno njivo repe zunaj.«

»Naši pa so jo včeraj spravljali,« je dejal Cenca, naslonjen na podboje. Medla svetloba petrolejke se je razlivala po hlevu, kjer je živina glasno dihala, in gospodinja se je venomer jezila na kravo, ki se ji je odmikala in brcala.

Mleko je v dveh curkih štrcalo v golido in gospodinja je gledala proti Cencu in tožila. »Komaj smo dobili te dni nekaj stelje. Tako smo delali ko živina. Prej še ni bil za to čas, zdaj pa je motilo deževno vreme. Samo repo da bi še mogli spraviti, potem pa le naj gre, če že hoče. Drv imamo še doma za prvo silo, pozimi pa se bodo dala v zmrzlem snegu še lažje dobiti kakor zdaj v blatu, ko se voz vgreza.«

Cenca je nastlal živini in hotel oditi. »Na, Cenca!« ga je poklicala gospodinja in mu dala lonček mleka. »Vaša ga tako še nima. Za otroke pa je dobro, če je kaj belega pri hiši.«

Cenca se je zahvalil.

»Jutri pa pridi ob dveh po živino, pozneje ne bo nikogar doma!«

Nato je zavil mimo hleva in se izmuznil skozi plot proti domu.

Mati se je pravkar prikazala od svinjaka z velikim, umazanim škaфом, v katerem je nosila svinjam. Z oguljenim predpasnikom, ki je že skoraj docela izgubil prvotno barvo, si je brisala lice. Pujsek ji ga je bil pomazal. Počasi je stopala in nalahko soplja. Novi plod v njenem telesu jo je težil. To je bil osmi, ki ga je pričakovala.

Očeta še ni bilo doma. Bil je na delu pri Kruševih. Hodili so jim orat, in to je navadno odslužil z delom. Saj je bilo za vse tako najbolj prav. Časa tudi ni primanjkovalo. Doma niso imeli toliko zemlje, da je ne bi mogli pravočasno obdelati.

Dva otroka sta si nakladala v naročje drv in jih stokajoč vlekla materi v kuhinjo. Najmanjši je kričal v hiši, da se je njegov jok slišal daleč po vrtu. Cenca je ostal pri studencu in si umival roke, samo da mu ne bi bilo treba prijeti za kako drugo delo.

»Že spet kriči otrok! Bog ve, kaj delajo z njim. Večno je ta muzika!« je godrnjala sosedova dekla, ki je bila na natonu in si nalagala drva.

Hlapec pa se ji je režal in dejal posmehljivo: »Čakaj, boš videla, kako se bodo še tvoji drli!«

»Bog me obvaruj take kopice!« mu je zabrusila dekla. To jih je za vso vas dovolj! Stari pa išče, kam bi spravil katerega, samo da bi jih bilo doma manj. Cenca je že hotel spomladi spraviti v službo, pa ga ni mogel. Kdo pa ga naj vzame, saj bo potem moral vso družino rediti!«

Tedaj je mati poklicala k večerji. Na pragu je stala, da je njeno polno zavaljeno telo zavzelo skoraj ves prostor med podboji.

»Cenca, pojdi večerjat!«

Cenca se je zravnal pri studencu in potegnil vodo, da je glasno tekla v škaf, ki ga je bil podstavil. Sosedova dekla je utihnila in zbežala v kuhinjo. Osupnila je, ko je zaslišala Cenca pri studencu. Tega ne bi bila smela govoriti vpričo njega. Kaj pa, če bo povedal materi? Prepир med sosedi bo takoj tu. Lahko jo še iz službe spodijo.

Cencu ni dišala večerja. Dovolj je bilo da je slišal, kako ljudje mislijo o njih. Do tega trenutka ni nikoli pomislil, da bi jih utegnil kdo opravljati. Kadar govorijo z njimi, so vendar tako prijazni. Potem tisto o otrocih! »Saj smo vendar vsi bratje in vsi se bomo radi imeli!« je dejal sam pri sebi. »Jaz bom kaplan, oni pa bodo prišli k meni, da jim bom pomagal, kadar bodo v sili.«

Šel je po podstenu, se ustavil in spet pomislil. »O neki službi je še govorila dekla. Pa mene je imenovala. Kdo ve, kakšno službo mi oče išče?«

Skozi šipe umazanega okna je pokukal v hišo. Za mizo so sedeli otroci, najmanjšega je mati držala na krilu. »Daj nam danes naš vsakdanji kruh...« so pobožno molili, obrnjeni proti kotu, kjer je viselo razpelo, in visoko vzdigovali roke. Na mizi je gorela na pol privita petrolejka. S kupa krompirja, ki je bil nasut na mizi, se je dvigal visok steber pare, ki je uhajala prav do stropa.

»Lepo vsak po enega najprej!« je govorila mati in jih učila. Prednje je postavila polno skledo kaše, kuhane z mlekom.

Cenca ni šel večerjat. Napil se je mrzle studenčnice in se zavlekel na kolarnico v seno. Čim bolj so mu blodile deklina besede po glavi, tem bolj je razumeval prikrito očetovo vedenje proti njemu. Zadnje čase se mu je oče odtujil, nič več ni bilo tistih toplih očetovskih besed, kakor so jih bili deležni njegovih bratje in sestre. »Zato sem moral k sosedu na pašo, ker me je hotel od hiše spraviti. Ne vem, kaj hoče, da me tira od doma. Saj sem še preslaboten, da bi si za kruh služil.« Spomnil se je popoldnevov, ko je bil pri sosedovih dostikrat lačen na paši. Včasih so mu pozabili dati kruha s seboj na pašo. O, Cenca je že dobro vedel, kako hudo je, če je človek lačen.

Te misli so mu neprestano blodile po glavi in ni se jih mogel otresti. Rinil je vedno globlje v seno, samo da bi mogel pozabiti na vse to. Vedel je, da jim doma ne gre najbolje. Večkrat na pomlad jim je zmanjkalo kruha, jedli pa bi bili vsi radi. Opazil je, da včasih mati sama ni hotela zaužiti koščka kruha, samo da je dala otroku, ki je vekal. Zemlje so imeli le toliko, da so za največjo silo pridelali žito in krompir. V malem hlevu je mukala krava, za katero so spravljali vsako pest sena.

Tako so živeli kočarsko življenje, ki je na pol udobno le tedaj, kadar se nasmehne izredno velika sreča. Ta pa je navadno obiskala take nizke, s slamo pokrite bajte le redkokdaj. Bolj pogosto je prestopila prag onih bogatih hiš, kjer je stalo pri jaslih do dvanajst glav živine in kjer so imeli poln svinjak.

Slaboten in izgubljač se glas je Cencu segel v ušesa.

»Cenca, kje si? Pojdi no večerjat!«

Mati je šla po podstenu proti studencu, ko je Cenca zlezal iz svojega ležišča proti oslici in ji odgovoril, da ga želodec boli in ne more večerjati. Rajši se bo pošteno prespal.

»Pojdi, boš dobil vsaj nekaj toplega v usta! Škodovalo ti ne bo!«

»Ne bom! Le vi rajši pojejte, mati!« je odgovoril, samo da bi jo brž odpravil.

Nekaj časa sta strmela drug v drugega, kakor bi si nameravala še kaj povedati, potem pa se je Cenca zavlekel nazaj v svoj brlog. Zunaj je pihal veter, leden in suh, ki je našel vsako špranjo in sikal med deskami na kolarnico. Zaganjal se je v seno, ki je nalahko šuštel. Zvit v klobčič se je Cenca prebudil šele pozno zjutraj.

2.

Ko je odzvonilo v cerkvi poleg šole poldne, je učitelj spustil učence domov. Vsi hkratu so pozdravili učitelja ob izhodu: Zbogom! Potem se je deca razkropila na vse strani. Ko se je pripodila za ovinek, kjer jih učitelj ni mogel več videti, je že začela ravnati po svoje. Blato in

kamenje je frčalo po zraku, dva pa dva sta se sprijela in se lasala, da je bilo veselje. Vse mogoče krivice je bilo treba vrniti.

Cenca je šel skoraj zadnji. Vabil je dva sošolca za popoldne na pašo, da bi krompir pekli. Tedaj ga je poklical stari Merčon, ki se je privlekel izza cerkve.

»Hej, Cenca, ali kako ti je že ime! Pojdi malo sem!«

Cenca se je radoveden ozrl in bil nevoljen, ker ga je zmotil prav v najlepšem razgovoru. Prišel je bliže in poslušal.

Merčon je bingljajal s konjskimi podkvami v roki. Nesel jih je h kovaču. Meril je Cenca od nog do glave.

»Že dolgo, kar te mi je tvoj oče ponujal za pastirja. Pa takrat še nisem vedel, kako bom naredil. Zdaj si pa mislim, da bi vendar bilo dobro koga imeti. Jaz sem že star, zima bo kmalu in boleznj me bodo gotovo spet nadlegovale do pomladi. Moj sin je pred enim tednov odšel k vojakom. Sam vendar ne bom mogel opravljati vsega!«

Malo je umolknil, kakor bi pričakoval Cencovega odgovora. Cenca pa ni niti zinil. Samo zardel je v obraz in stopal kakor po iglah poleg starega Merčona.

»Če si res kaj priden, lahko prideš k nam. Le povej očetu, kaj sem rekel. Če ima čas, naj se oglasi nocoj pri meni.«

Tedaj sta prišla do kovačnice sredi vasi. Ker je Merčon že zavil s poti, ga je Cenca pozdravil. Oni pa je le nekaj zamrmral, česar pa Cenca ni mogel razumeti.

Potem je šel Cenca sam domov. Sošolca sta mu bila že odhitela naprej. Šel je po sredi ceste, ki je bila polna blatnih luž, in tuhtal. Bilo mu je v trenutku vse jasno. Nič več se mu niso podile ugibajoče misli po glavi. Vedel je, da je tu oče iskal zanj službo in ga hotel dati za pastirja. Le čudno se mu je zdelo, zakaj mu niso o tem ničesar povedali. Vsaj mati bi mu bila lahko kaj rekla. Saj ga je rada imela, ni se mogel pritoževati.

Sklenil je očetu povedati vse takoj, ko pride domov. Naj napravi, kakor hoče. Saj jih že več služi, pa vsi živijo. Samo kruha si je želel, da ne bi bil lačen.

Zvečer, ko je prignal živino s paše, ga je oče poklical v hišo. Hotel mu je povedati na samem, da pojde v službo. Bratom in sestram tega ni treba slišati, saj so še premajhni za take stvari. Sedla sta k mizi in Cencu se je zdelo, da je prišel pred sodnika.

»No . . .?« je začel oče in si tako nerodno mencial roke, da je že Cencu samemu postalo nerodno.

»Kaj bi radi, oče?« je začel potem Cenca, ko je videl, da oče ne more. Nič se ni plašil, saj je vedel, o čem morata govoriti.

Malo je oče počakal, odprl usta in jih spet trepetaje zaprl.

»Kajne, da ste mi hoteli povedati nekaj o moji službi?«

»Lej no, kdo pa že to ve?« se je oče začudil.

»Stric Merčon so mi vse povedali, ko smo šli danes iz šole.«

Oče se je globoko oddahnil.

»Prav! Veš, krepek dečko si že in dovolj velik. Saj boš drugo leto oproščen šole in lahko boš že pomagal delati. Zato sem mislil, kam bi bilo najbolje s teboj. Doma, kakor vidiš, nimamo za tebe pravega dela. Saj pasejo lahko drugi, manjši. Ti si pa že za kako večje delo. Zaslužiš si že lahko za vse, kar boš rabil.«

Cenca se je nehote spomnil sosedove dekle, ki je bila dejala, da ga noče nihče imeti, ker bi moral rediti potem vso družino. Zdaj je to Cencu stopilo pred oči in dejal si je: Ne, oče, ne boste me spravili zato od hiše, da bi za vas delal! O, tega pa ne! Saj sem še mnogo preslaboten, da bi mogel s svojimi rokami delati za koga drugega. — Tako je tudi sosedova dekla večkrat dejala, čeprav je bila že velika, in Cencu se je zdelo to čisto prav.

»Merčon doli, saj ga poznaš, me je danes prosil, naj te dam njemu v službo. To bi bilo nekaj zate. Pasel mu boš in pri delu pomagal, ki bo zate; za drugo pa te menda ne bo silil. Če bi se ti pa hudo godilo, pridi domov. Mislim pa, da ti tega ne bo treba. Kolikor ga poznam, je zelo dober. Le ubogati boš moral in storiti vse, kakor bo ukazal.

»Pa pojdem!« je rekel Cenca, ko je oče nehal.

»Jutri zjutraj te popeljem k njemu in opoldne po šoli lahko greš tja.«

Cenca se je popraskal v laseh in skoraj so mu stopile solze v oči. Tako naglo vendar ni mislil oditi. Težko mu je bilo po domu in po vsem, kar bo moral pustiti. Kaj bo s pečjo na meji, če njega ne bo več? Kdo bo kuril v njej, da je ne bo podrl? In od vseh bratov in sester pojde, čeprav se imajo tako radi. Merčonova hiša je bila v sosednji, le kake pol ure oddaljeni vasi, vendar se mu je zdelo, da bo od doma in domačih kakor odrezan.

Še ena velika misel ga je glodala. Ta mu je ležala na srcu in na duši neprestano, odkar je slišal besedo služba. Kako neki naj ga da župnik v gimnazijo, če bo v službi? Mnogokrat je sanjal o tem, prav v tem trenutku pa se mu je zazdelo, da so se mu vsi načrti podrli. — Pa se je spet potolažil in si dejal: Ko bo čas za to, pustim službo in odidem. Saj doma niti ne bodo vedeli, kam me je zaneslo.

3.

Druge jutro ga je oče poklical prej ko po navadi. Vstati je moral in se opraviti. Nihče mu ni rekel, da bi moral kravo počesati. Sedli so k mizi in molče pozajtrkovali. Na klopi ob peči je čakala cula.

Preden sta z očetom odšla, ga je poklicala mati v kuhinjo in mu naročala to in ono.

»Le pridi, Cenca, domov, če se ti bo slabo godilo. Bomo že imeli še vsi prostor kakor dozdej. Če bi bilo po moje, ne bi šel od doma. Očetovi želji pa se ne smem ustavljati. Saj veš, kako je!«

Cenca je nesel culo v desnici. Mati je stopila na prag, skrila roke pod predpasnik in gledala za njim. Pri srcu ji je bilo hudo, da bi glasno zaihtela, pa zaradi otrok je solze zadrževala. Tudi otroci so stali pred pragom in gledali, kakor bi jim hotel vzeti kdo najdražje, kar so imeli. Nobeden pa ni vprašal, kam Cenca gre, in jim tudi nihče ni povedal.

Cenca je z očetom že izginil za vrtom, kjer so rasle akacije, ki jih je bil jesenski veter že davno oropal listja. Megla, ki je ležala nad zemljo, je zakrila pogled za njim. Tedaj šele se je mati spomnila, da sta si pozabila reči: Zbogom! (Dalje.)

Ivan Trinko | Jakob Štelin

Glosa k 250 letnici beneškoslovenskega učenjaka

Letos je 250 let, odkar se je rodil svoječasno znameniti modroslovec in pisatelj Jakob Štelin (ital. Jacopo Stellini). Zato se mi zdi vredno, da ga predstavim v kratkih besedah bralcem Doma in sveta, ker je bil Slovenec tudi on in ni prav, da je padel v pozabljenje.

Doslej so vsi mislili in pisali, da je bil rojen l. 1699. v Čedadu (Cividale), torej Furlan. Tudi najnovejša velikanska »Enciclopedia Italiana« ga smatra za Italijana, kar pa je napačno. In zmotno je tudi leto njegovega rojstva. Ker domače ustno sporočilo pravi, da je bil iz gorenjega Trblja (ital. Tribil di sopra) v šentlenarski beneškoslovenski župniji, sem hotel priti s tem na jasno. In res, dobil sem v župnijskem arhivu v krstni knjigi (Liber baptizatorum, vol. II, pag. 292) sledeči zapisek:

»Die 19 julii 1688.

Iacobus f^s leg^{mus} et nat^{is} Canciani Stelin et uxoris e^s Margaritae de Tribil superiori. Baptizat^s est per me And. Daurin. Patrinus fuit Hermagoras Stelin et Marina uxor Gregorii Petrosa ambo de Tribil sup.«

Zmote glede istovetnosti osebe ne more biti, ker v zapisniku mrtvih je omenjeno, da je umrl v Padovi z dostavkom »doctus in omni scientia«. Zagrešeni podatki so nastali najbrže iz tega, ker je bil morda l. 1699., kot mnogo obetajoč deček, poslan v šolo v Čedad.

Ko je bil osemnajst let star, je stopil v somaški red. Pozneje je postal učitelj v somaškem zavodu plemenitašev v Benetkah, kjer se je

Jože Krivec | Mladost je mimo šla ...

4.

Cenca je odložil culo v vežo, oče in stari Merčon pa sta precej dolgo nekaj govorila. Potem je Merčon Cencu razkazal vse, s čimer bo imel v bodoče posla: hlev, skedenj, kolarnico. V hlevu pod stropom je visel lesen ujdrc, kjer naj bi Cenca spal. Pod ujdrcem na tleh so ležale vse mogoče stare cunje, suknje in raztrgani koci, ki naj mu bodo za odejo. Ta hlev bo torej zdaj njegov dom!

Molče je hodil Cenca za Merčonom in poslušal to in ono naročilo, izgovorjeno z zelo strogim glasom. Cencu se je proti koncu tega obhoda že skoraj v glavi mešalo. Toliko stvari mu je ukazal, niti z eno samo besedo pa se ni dotaknil plačila, ki mu ga bo dal. Da bo moral delati, je dobro vedel. Plačila pa mu za to ni obljubil. Še pred kake pol ure je med potjo delal načrte, kako si bo včasih pritrgal kak dinar in ga nesel domov materi, da bi lahko kupila za nedeljo kak priboljšek. Zdaj niti sam ne bo imel ničesar. To se mu je zdelo čudno.

Ko je prišel opoldne iz šole, mu je gospodinja vsula v lončeno skledico fižola. Nihče mu ni rekel, naj gre v hišo, da bi lahko v miru pojužinal. Stoje pri vratih v veži je pospravil svoj del in odšel v hlev.

»Stric, kaj naj delam, preden ženem na pašo?« je vprašal Cenca gospodarja, ki je popravljaj polomljene grablje pri koruzniku.

Merčon se je obregnil: »Malovreden pastir, ki ne najde dela! V hlevu že hodiš skoraj do kolen v gnoju, pa se ne spomniš, da bi ga ven zvozil? Misliš, da pri živini ni treba snage in reda? Le primi za delo, da si boš vsaj jesti zaslužil! Jedel si že, delal pa še nič!«

Cencu je bilo hudo. Če bi bil to vedel, bi se rajši ne bil dotaknil fižola. Saj ga je tako s silo požiral; če bi ga bil pa pustil, bi ga bili ozmerjali, da je izbirčen. Že prvi dan mu ne privoščijo jedi in mu jo oponašajo. Kaj še bo!

Pobral se je, zataknil predpasnik za pas, da je visel po strani navzdol, si pljunil v roke in začel gnoj kidati. Delal je, da mu je znoj curkoma tekkel po čelu. Naposled je vrgel od sebe še suknjič. Že dolgo ni bil nihče očistil hleva. Mučil se je in vlačil, pa se ni dosti poznalo. Preveč je bilo, da bi se dalo tako hitro opraviti.

»Kaj le delaš toliko časa? Še nisi končal?« ga je nahrulil gospodar. »Zgubi se na pašo, tu tako ničesar ne opraviš! Kaj si mislil, da boš v službi spal? Pri nas se dela, spal bi pa lahko doma!«

Cenca je vrgel vile v kot, se oblekel in odvezal živino. Pet glav je imel pasti. Dva vola, dve kravi in telico.

»Glej, da boš pazil na živino! Posebno pazi na lisko, tisto v kotu, ker rada divja! — Do mraka priženi domov!« je kričal gospodar za njim, ko je leso zapiral.

Cenca je na paši vse popoldne zeblo. V hlevu se je bil razgrel pri kidanju gnoja, tu pa je vlekel mrzel veter, da ga je pretresalo do kosti. Ognja ni smel zanetiti, ker bi se gospodar spet drl nad njim. Pa tudi drv ni bilo blizu. Na drugih travnikih krog njega so prav tako pasli otroci, pa se jim ni upal približati, ker bi ga gospodar videl. Samo klicali so si in grozili. Živina se je podila po travniku. Ta je begala sem, druga tja. Vse je bilo že popaseno do korenin, zato je uhajala na sosedovo, kjer je še trava rasla. Zobje so mu šklepetali od mraza. Bil je hud na očeta, ki ga je dal v tak pekel. Cenca se je najbolj bal gospodarja, ker ga je že prvi dan podil na delo kakor psa za zajcem. Skleñil je, da mu bo delal, kolikor bo mogel, samo da ga ne bo vrgel sredi zime na cesto.

Čez dva dni je zapadel sneg. Prejšnji večer je še deževalo, drugo jutro pa so naletavali veliki in mokri kosmi snega. Voda je stala na zemlji in pritekala Cencu v razdrapane čevlje, da mu je pri vsakem koraku pri prstih ven brizgala. Zgražal se je pred zimo in mislil, kako jo bo mogel prestati, če ne bo dobil boljše obleke in obutve. Doma bi še bilo v takem, tu bo pa treba capljati noč in dan po snegu. Milo se mu je storilo, ko je pomislil na peč, okrog katere se stiskajo doma otroci in ne vedo, kaj je hudo. Le njega so sunili proč.

Drugo jutro je česal živino. Solze so mu polzele po licu. »Kaj sem vendar storil, da me je doletela taka kazen? Povej mi, liska, zakaj moram biti tu?« je govoril kravi in ji v oči gledal.

Liska se je obrnila, ga pogledala, kakor bi razumela bolečino njegovega razbolelega srca, in spet sklonila glavo k jaslim.

Zima je vsak dan bolj pritiskala. Cenca pa ni imel toplega obuvala. Vsak večer si je dolgo drgnil prezebele prste na nogah, ki so mu čez dan skoraj primrznili k čevljem. V hišo ni smel dosti. Le toliko, da je pojedel svoj del, ki ga je vedno dobil odmerjenega v lončeno skledico. Drugače pa je bil njegov dom hlev in živina mu je delala družbo. Tako osamljenega se je čutil. Večkrat se mu je od lakote krčil želodec.

V šolo je pa še moral hoditi. Vendar je po teh dneh, ko ga je vse zapustilo in je životaril sam zase, zgubil tudi vsako veselje do šole. Ni se mu ljubilo sedeti v šolskih klopeh in poslušati učitelja. Zdelo se mu je, da je vse tisto, kar ure in ure razlaga učitelj, zanj odveč, da on potrebuje edinole kruha in tople obleke. Njegove misli so plavale vse drugje, samo pri snovi, ki jo je razlagal ali izpraševal učitelj, jih ni bilo.

Ko je neko decembrsko jutro opravil pri živini, se je spravil na ujdreč in zadremal. Zbudil se je prepozno, da bi hitel v šolo. Ostal je

kar doma. Ležal je na toplem in sanjaril o vsem mogočem. Nihče domačih ni vedel, da ni v šoli. Drugega dela ni imel, zato je potegnil s sebe umazano srajco in jo obračal proti svetlobi, ki se je vlivala skozi zamaščeno okno. Samo rob je obrnil in uši so se pognale na vse strani, kakor bi sredi vročega dneva pobrskal po mravljišču. Drugo za drugo jih je mečkal in jih stresal z ujdruča na gnoj pred sabo. Kar dobro se mu je zdelo, da se je tako kruto nad njimi maščeval. Na koži je imel rdeče sledi. Gospodinja mu po dva meseca ni oprala srajce, sam pa je niti ni znal niti ni mogel, ker se ni imel v kaj preobleči. Učitelj v šoli se ni brigal več dosti zanj, saj je vedel, da bo čez leto oproščen in se bosta videla šele v jeseni za nekaj kratkih dni.

Tako je sanjaril Cenca tri dni in ni šel v šolo. Četrto jutro pa se je spet odpravil. Razcefrano knjigo, ki jo je bil dobil v šoli, je vtaknil pod pazduho in se odvrnil. V šoli je sedel kot štor, gledal topo predse, pa ni videl črk v knjigi; venomer se mu je zdelo, da je v hlevu in sanjari na svojem ujdruču. Malo je manjkalo, da se ni sklonil na klop in zadremal. Pouku zaradi lakote ni mogel slediti, ure so potekale počasi kakor oblaki, ko zagrnejo jesensko nebo.

»Cenca, kdaj si se pa zadnjikrat umil? Nesnaga grda!« ga je ozmerjal učitelj in ga predramil. »Kaj nimate pri vas vode? Pa praskaš se ne-
prestano? Mar imaš kaj živega?«

Njegov sosed se je odmaknil proč od njega. S prstom desne roke je pokazal Cencovo umazano uho in vrat, od katerega se je že blato luščilo.

Cenca je bilo sram. Po strani je poškilil soseda in se sklonil spet naprej. Na knjigo so mu začele kapljati velike in svetle solze. Ves razred se je obrnil proti njemu in ga gledal kakor zločinca.

»Zakaj se nisi umil, Cenca?« je zarohnel učitelj. »Vsaj vstal bi, če te kaj vprašam!«

Cenca je malo okleval, segel z desnico v hlačni žep in se popraskal, da so se tovariši spogledali. Nato je vstal in topo zrl predse na klop.

»Zakaj se nisi umil, Cenca, sem te vprašal. Povej materi, naj ti postrže z motiko blato z vratu. Si razumel, paglavec!«

»Jaz sem pri — — —« je začel jokaje. »Jaz sem pri stricu — — —.«

Dalje ni povedal. Samo nov potok solz je pritekel iz njegovih oči. Z umazanim rokavom suknje si je potegnil nekajkrat čez obraz, da jih je blago popilo.

»Kdo pozna Cencovo mater?« je vprašal učitelj.

Trije so se dvignili.

»Naročite ji, naj pride jutri k meni!« je ukazal učitelj.

»Cenca služi. Že precej dolgo ga ni več doma,« je dejal eden.

V tem trenutku je šlo nekaj mehkega in nežnega preko učiteljevega obraza.

»Služi?« je ponovil in uprl oči skozi okno. Kakor bi ga bilo sram, da ga je tako razkril pred vsem razredom, je pogledal mehko Cencu v oči in ga vprašal za gospodarjevo ime.

Cenca je samo ihtel. Ni odgovoril in učiteljeve besede ga niso mogle potolažiti. Ves razred je strmel vanj in ob vsaki priliki bo moral zaradi tega trpeti. Norčevali se bodo iz njega in ga zmerjali z ušivcem. Sram ga bo, da ne bo vedel, kam bi se skrnil. Ponižali ga bodo in nikoli ne bo smel v njihovo družbo, ker se ga bodo ogibali. To ga je bolelo.

Ko so nato drugi peli, je Cenca nemo sedel v klopi in se ni ozrl nikamor. V prsih ga je tiščalo in jezil se je, zakaj ni razkril učitelju svojega položaja. Ne, žal mu je bilo, zakaj mu ni pokazal svojih čevljev, kjer so režale za prst velike luknje. Peljal bi ga v hlev, mu pokazal svoj ujdrič in cunje, s katerimi se ponoči pokriva. Vse bi mu pokazal. Tudi o domu bi mu povedal. Potem bi mu bilo laže pri srcu. Saj vendar ni sam kriv, če nosi za robovi srajce uši. Ko je bil še doma, jih ni nikoli imel. Mati mu je oprala perilo in ga opominjala, da se je stalno umival. V službi pa mu niso dali niti brisače, da bi se obrisal, ko bi se umil. Tudi tople vode ni mogel dobiti. Pri studencu pa je sproti zmrzovala, da se ni mogel niti zmočiti. Tako je ostajal iz dneva v dan neumit.

Zazvonilo je. Prenehali so s petjem in tudi Cenca se je zdrnil iz svojih mučnih sanj. Solz ni imel več v očeh. Nemo je strmel v učitelja, ki je stopal proti njemu.

»To daj svojemu gospodarju!« mu je potisnil v roko pismo z modrim ovitkom.

Cenca je molče segel in vzeml. Učitelja si ni upal pogledati prav v obraz.

»Od danes naprej boš sedel v zadnji klopi, ki je prazna. Jutri zjutraj sedi vanjo!« mu je naročil.

Cenca je gledal nekaj časa učiteljevo roko, ki je kazala proti zadnji klopi. Pričakoval je, da ga bo obdržal zaprtega po šoli. Pa se mu ni zgodilo nič hudega.

Prav nič ni vedel, kako je prikolovratil domov. Nenadoma je stal pred gospodarjem in mu molče predal pismo. Potem je šel v skedenj in rezal zmes za živino. Zdelo se mu je kakor še nikoli, da so roke kar same nalagale v stol in je tudi kôsa sama od sebe kot začarana rezala. Nič ni mislil, kako in kaj. Zmešan in zbezan je bil. Zdelo se mu je, da neprestano gleda učitelja in se z njim prepira. Tu pa tam je stisnil pesti in se sunkoma obrnil, kakor bi hotel koga udariti za uho. Nepremagljivo silo je čutil v sebi. Iz ust se mu je z vsem glasom izvila grda kletev, ki jo je bil slišal, ko so šli vojaki skozi vas na vaje.

Trikrat jo je ponovil, potem pa zakričal na ves glas. Levo roko, s katero je popravljal in potiskal slamo pod kôso, je potegnil vso krvavo.

Na roki si je odrezal polovico sredinca. Skakal je po skednju in končno od bolečin obsedel v kupu slame. Roko je položil na slamo, da je kapljala kri skozi njo na pod. Ni vedel, kako dolgo je tako sedel. Ko se je predramil, mu je po vsem telesu gomazelo, kakor bi mu lazile mravlje. Občutil je, da je slab in mu polzijo kaplje po čelu. Pred njim je stal gospodar z bičem in kričal na ves glas: »Kdo te je poslal spat v skedenj? Kaj pa ponoči delaš? Misliš, da te bom redil za spanje kakor prašiča? — Pa še umivati bi ga moral, capina! Če res ne najdeš sam vode, ti jo pa pokažem!«

Pri teh besedah je prvi zavihnel bič, da je zažvižgal v zraku in je Cenca začutil ostro bolečino v hrbtu. Padalo je, da je Cenca kričal z onemoglim glasom. Bič se ga je ovijal kakor kača in bolečine so mu segale prav do srca. Zdelo se mu je, da mu nekdo reže z nožem po hrbtu.

»Učitelj me ne bo zmerjal zaradi tvoje umazanosti. Kaj sem jaz tvoj oče? Dovolj velik si že in bi lahko vedel, da se je treba umivati. Če pa še zdaj tega ne veš, je bolje, da se spraviš čimprej od nas, ali pa te jaz naučim!«

Malo je prenehal, kakor bi iskal novih besed, buljil oči v Cenca, ki je kobacal iz slame in držal od sebe svojo krvavo roko. Niti ni prav stal na nogah, ko ga je gospodar spet potegnil z bičem, da se je opotekel in obupno zaihtel. Padel je nazaj v slamo in ležal negibno. Bič ga ni mogel obrniti niti ga spraviti na noge.

Tedaj šele je gospodar opazil krvavo levico in malo se je prestrašil. Bič mu je padel iz roke. Pristopil je in ga dvignil. Cenca je težko dihal in buljil oči, da je bilo staremu Merčonu tesno pri srcu.

»Cenca! Cenca! Ne glej tako!« ga je klical gospodar prestrašeno. »Vstani, greva v hišo!«

Cenca pa noge niso držale. Slab je bil. Po obrazu se mu je razlila bledezelena barva, kakor ne bi bilo v njem niti kapljice krvi.

Drugo jutro se je zbudil na klopi pri peči. Začel je gledati okrog sebe, kje je. Nič dosti ni vedel, kaj se je bilo zgodilo z njim. Na roki je čutil bolečine in nerodno se mu je zdelo, ker jo je imel obvezano z debelo ruto.

V hiši ni bilo nikogar. Zavlekel se je v hlev. Z levico ni mogel nič. Potem je počasi začutil, da ga tudi hrbet peče. Če se ga je le količkaj dotaknil, ga je zbolelo, kakor bi bil ves polomljen.

Cenca ni vedel, kaj se je vse z njim zgodilo. Od bolečin ni mogel niti dosti misliti na to. Spominjal se je le medlo, da je rezal rezanico za živino in ga je potem gospodar tepel. Drugega se ni mogel spomniti. Vse dopoldne je sedel na ujdrcu in razmišljal. Sčasoma se je umiril. Zaplala je v njem neka nova sila, ki mu je dajala pogum in moč za novo življenje.

Toplo pomladno sonce je pripekalo na skednju, da se je od desk odbijala omamljiva gorkota. Ljudje so prilezli na sonce kakor martinčki in postali nekam zaspani. Prvo sonce jih je omamilo. Trava je že lepo zelenela, med njo so kukale že prve marjetice in trobentice.

Cenca je hotel prihodnjo nedeljo domov, da bi videl najmlajšo sestrico, ki so jo pred dobrim mesecem dobili. Povedala mu je to novico sosedova dekla, tista, od katere je bil zvedel jeseni novico o službi.

»Tebe, ki si nezakonski, so dali od hiše, da bo dovolj prostora za zakonske,« je dejala. »Veš, Cenca, meni se je zgodilo prav tako. Pa nisem zaradi tega prav nič huda. Zato pa smo nezakonski, da je kdo na svetu, ki se mora klatiti po njem. Brez nas ne bi bilo romarjev!«

Zdaj je Cenca doumel vse do dna. Zato, ker je nezakonski, če je res, kar je dekla dejala, ga je oče že od nekdanj mrzil in ga spravil od hiše. Dobro, si je mislil! Bom pa služil. Sčasoma dobim že kaj boljšega. Slabše mi ne more biti ko zdaj. Ko bom večji, bom laže vse prenesel in nihče si ne bo tako upal stresati name svoje jeze. Milo se mu je storilo, ko je pogledal levo roko, kjer mu je manjkalo pol prsta. Vendar ga je veselilo, da je toplo in se mu ne bo treba vlačiti več toliko po ušivem ujdrču. Zavleče se na kolarnico v krmo in se zlekne po mili volji. Okopal se bo in umil, pa bo vse bolje. Bogme, pomlad je tu in sonce je toplo! Zdaj se bo že prebilo. Če ne tu, pa drugje!

Prisluhnil je in zdelo se mu je, da mu nekdo pravi: »Cenca, zveži svojo culo in pojdi! Do jeseni, ko se bodo ljudje spet zaprli v kočice, boš že kaj iztaknil. Ne boj se življenja! Saj si mlad!«

Skoraj ga je ta glas tako prevzel, da bi mu takoj sledil. Saj bi mu drugega ne bilo treba, kakor da vrže na ramo razdrapane čevlje, v roko pa prime palico in jo mahne po cesti.

»Počakajmo, da bo toplejše vreme!« si je dejal.

Drugi dan še v temi je trkal gospodar na vrata pri hlevu in ga klical. »Cenca, položi volom, greva orat!«

Cenca se je predramil, si mel zaspane oči in položil voloma sena. Nato je spet zlezal na ujdrč, se skrčil in zadremal. Zunaj je bilo še hladno jutro, toplota pa ga je vsega prevzela in mu vsilila spanec. Zbudil se je šele pod udarci vrvi.

»Mislil sem, da že greva! Vola pa sta še lačna. Mrha zaspana, sko-lebaj se! Ti bom že pomagal!« je kričal in udrihal gospodar, da je Cenca zviškoma skočil z ujdrča in jo odkuril v skedenj. Ko je spet položil sena, je sedel na rob jasli in se jezil nad voloma, ker nista žvekala tako hitro, kakor bi bil on rad. Prijel je bič in udaril nekajkrat, da sta skočila s prednjima nogama v jasli.

»Boš žrl brž, vrag! Drugače pa požiraš, da ti ne morem nikoli dovolj prinesti!«

Gospodar je naložil plug in brano na voz, ki sta ga nato potegnila izpod kolarnice.

»Pojdi, prineseva še krompir!« je zabrundal gospodar. Šest vreč sta ga naložila. Ženske ga bodo popoldne sadile, ko bosta zorala. Gospodinja mu je vtaknila v predpasnik kos kruha. Potem sta se skobacala na voz in odpeljala.

Danes bo že slaba, si je mislil Cenca. Grdo je začel z menoj. Gladil se je po bosih nogah, kjer so se mu poznali rdeči kolobarji od vrvi. Pa tudi sam je bil neusmiljen z živino.

»Ob meji goni, pa glej, da ne boš šel čez njo!« je ukazoval gospodar, ko sta rezala prvo brazdo.

»No, sivec!« je pognal Cenca. Gospodar je pritisnil plug in mastna zemlja se je obračala. Vola sta vlekla počasi in Cenca ju je moral venomer priganjati. Zemlja je bila še vlažna od snega, ki je ležal na nji vso zimo, in prhka od zmrzine. Sosednje njive so še počivale. Le škrjanček se je bil že zdramil in odfrčal v zrak, drobeč svoje pesmi.

Ko sta na vratniku obrnila in rezala brazdo ob drugi meji, so prihajali sosedje na njive in se spočiti zagnali na delo.

»Hi-hop!« je šlo preko njiv in konji so glasno pohrzavali. Na tretji njivi je oral Krušev Štefan, ki je včasih po strani poškilil na Cenca in gospodarja. Ko so priorali vsi na eno stran njive in obračali, je Krušev mimogrede dejal: »Danes pa gre, ne?«

»Lepo razpadajo brazde!« je odgovoril Cencev gospodar. Potem sta spet orala vsaksebi.

»Bolj k sebi goni! Vidiš, da ni brazda ravna! Kaj še zdaj spiš?« je zarohnel gospodar.

Cenca je švignil po volih in ju vlekel k sebi.

Sonce je stalo že precej visoko nad obzorjem, ko je prineslo dekle Kruševemu zajtrk. Cencu so se sline cedile. Tisti košček kruha, ki ga je dobil s seboj, je že davno pospravil. Gospodinje pa ni bilo od nikoder, da bi tudi njima prinesla zajtrk.

»Le ne steguj vratu kakor ne vem kaj!« se je norčeval gospodar. »Da ti ne bo dolg čas, pojdi rajši k plugu!«

Vzel mu je bič iz rok in ga pritisnil plužit. Cenca se je z vso težo naslonil na plug, da mu je telo od napora drhtelo. Tenke njegove roke, — saj je bil še šolar — so se oprijele trdih plužnic in jih pritiskale v zemljo. Kljub temu pa mu je plug skakal sem in tja in ni rezal ravne brazde. Ponekod je niti ni prav obrnil. Ko so mu otrple roke in so mu padale s čela debele kaplje znoja, je plug izpustil: »Ne morem!«

Gospodar je voli ustavil, se ozrl in v velikem loku švignil z bičem po njem.

»Saj nisi za nič! Samo spal bi. Ne vem, čemu te redim? Pa še očetu moram dati to in ono za plačilo! Drugič bo plačal on meni za škodo, ki mi jo delaš.«

Spodil je Cenca in prijel spet sam za plug. »Pojdi, pa se naspi, da ne boš večno zadreman!«

Cenca je stopil proti meji in gledal za gospodarjem, ki je sam oral. Bič je držal v desnici in ga vlekel za seboj. Neprestano je kričal nad voloma, ki ga nista hotela ubogati. Cenca bi bil najrajši zbežal, da bi nihče ne vedel kam. Ko bi bil vsaj malo večji, si je mislil. Zabrusil bi gospodarju nazaj, kakor bi hotel. Pa kaj kočem, ko sem revež slab in majhen, da me lahko stisne v pest.

»Rajši bi umrl kje za plotom od lakote, kakor da moram biti v tem večnem peklu. Saj od gospodarja še nisem nikoli slišal lepe besede!«

»Ne stoj kakor vol«, ga nahruli gospodar, ko je prioral mimo.

Cenca ni vedel, kaj bi počel, da bi bilo gospodarju všeč. Sklonil se je in pobral na njivi debelo kamenje, ki se je izoralo, ter ga metal za mejo. V njem se je vse rušilo; mirno bi stal, ko bi metali kamenje vanj, samo da bi se vse končalo.

Čez dolgo časa je pritrosila gospodinja zajtrk. Blatno cenjo je postavila na zemljo in klicala gospodarja. Izpregel je voli in pustil, da sta se pasla po prvi travi na meji.

»Cenca, stopi k volom!« mu je ukazal.

Cenca je ubogal, čeprav je bil lačen in bi bil rad zajtrkoval.

Stal je pri volih in švigal z bičem po njih, da nista uhajala prehitro naprej. Gospodar je sedel za mejo na travo in žena mu je privlekla iz cenje zajtrk. Sedla je k njemu in oba sta se tiho pomenkovala. Tudi proti Cencu sta se po strani nekajkrat ozrla. Cenca je videl, da gospodar z rokami krili in nekaj razlaga, pa je bil predaleč, da bi mogel razumeti. Slutil je, da govorita o njem.

Sonce je že precej peklo. Iz zemlje je puhtel vonj, ki je dišal po gnilobi.

Ko se je gospodar založil, je napregel in spet oral. Še nekaj brazd je imel. Gospodinja je poklicala Cenca in mu dala jedi, ki mu jih je pustil gospodar.

Vlačiti je moral Cenca sam, da mu je teklo s čela. Gospodar je bil odkrevsal domov. Cenca se je mučil in priganjal vola, ki sta zaradi vročine bila vsa nemirna.

Vročé slin so mu silile v usta. Žejalo ga je, vode pa ni bilo nikjer blizu. Z muko je privzdigoval brano, da je očistil zobe navlake. Ko je obračal, je ni mogel niti več prav privzdigniti. Vse ga je bolelo.

Proti koncu sta se vola že puntala. Bič ni več dosti zalegel. Utrujena sta bila. Ko je delo končal, si je oddahnil, zapregel vola in se odpeljal domov.

»Kaj si delal tako dolgo?« ga je nahrulil gospodar.

»Spal sem!« je brž odgovoril Cenca.

»Kaj, še norčeval bi se rad? Ti ušivec grdi! Umazanec!«

»Kdo pa je kriv, da sem ušivec?« mu je zlobno zabrusil pastir.

Tedaj se je gospodar pognal za njim. Cenca pa mu je ušel. Skozi plot se je izmuznil na travnik in, ko je bil že precej daleč, se je zasmejal.

»Ne boste me več! Prestare noge imate, da bi me dobili!« Cencu je igralo srce. Gospodar od jeze ni vedel, kam bi se dal.

»Plačilo mi dajte, ker sem vam delal vso zimo, ne da me za to pretepate! Kruha bi mi dali in me preprali, da ne bi ušiv hodil in vam bil za sramoto.«

Cencu se jezik ni hotel ustaviti. Srd, ki se je bil vso zimo v njem kuhal, je zdaj nevzdržno bruhal iz njega. Nič se ni več bal. Z levo roko, kjer mu je manjkalo pol prsta, je zagrozil in dejal: »Jutri boste sami čistili živino! Pa krompir boste tudi sami sadili!«

»Poberi se od hiše! Nočem te imeti več pod streho! Saj bi te tako moral samo rediti. Le pojdi, odkoder si prišel!« je kričal gospodar.

Cenca pa se mu je samo režal.

»Dobro sem mu jih usekal,« je govoril na tihem. »Ta me bo pomnil. Saj nisem kamen, da bi delal z menoj, kar bi se mu hotelo. Delam in molčim, pa vse ni nič vredno. Dobro! Pa pojdem.«

Čez nekaj časa pa je zavpil proti kolarnici, za katero se je stari Merčon umaknil: »He! Stric! Še danes odidem! Le sami pasite svojo skoporitost!«

6.

Proti večeru je izmaknil še na ujdrču v hlevu svoje stare čevlje in jo odkuril. »Zbogom liska, lička, šeka! Zbogom!« Hitro je izginil, kajti bal se je, da bi ga gospodar ujel v hlevu.

Na rami je nesel čevlje in veselo je žvižgal in jo mahal iz vasi. Napotil se je proti gozdu, iznad katerega je molel dimnik opekarne. Že kot otrok jo je večkrat opazoval, vendar je bila predaleč, da bi bil mogel kdaj k nji. Dobri dve uri hoda je bila oddaljena od vasi. Nekje pod njeno streho se bo že dalo prenočiti, si je mislil. Kako lahko je stopal, nič več ga ni težilo, rešil se je vsega. Nekje mora čakati tudi njega boljše življenje, ki mu je odločeno. Saj se da živeti, samo najti je treba pravo življenje! Zakaj nisem že prej pobegnil?

»Kaj mi kdo more? V šolo mi ni treba, druge stvari pa ni take, da bi bil nanjo privezan. Pa mu je prav, skopuhu staremu!«

Zvečer je poprosil za prenočišče na marofu pri opekarni. Tam je stanoval tudi opekarski mojster. Sprejeli so ga in mu malo izprašali vest. Ko so zvedeli, kako in kaj, mu je mojster ponudil mesto strežnika v opekarni.

»Odnašal boš opeko in jo pomagal zlagati v rese! Saj se boš že privadil. Spiš lahko tu, hrano boš pa imel pri meni, če ti je prav. Služil boš vse leto tja do zime. Še pozimi bo dela, ko bomo peči odprli.«

Kakor nalašč za Cenca. Nič ni dosti pomišljal, kar privolil je in ostal. Srce se mu je širilo od veselja. Zdelo se mu je, da ga je obiskala izredno velika sreča.

Hrana, stanovanje in še plača — — —

Drugi dan je začel novi posel. Sprva je šlo sicer teže, ker je bil še neroden, vendar se je vsak dan izpopolnjeval. Pri mojstru se mu ni prehudo godilo. Ni ga pretepal in se neprestano obregoval obenj. Na koncu tedna pa je prejel še plačilo in ta denar je bila njegova last.

»Kdo ve, če zvedo doma, da sem ušel in da imam zdaj boljše? Kako bodo gledali, da sem si sam znal priskrbeti novo delo.«

Zdaj bo spet vse v redu. Prav tako bo ljubil vse domače, kakor jih je ljubil, preden jih je bil zapustil. Ko bo sam sebe oblekel in obul, pa bo pomagal domov, čeprav bodo to njegovi krvavi žulji. Tako je hotel storiti že prej, pa mu stari Merčon ni nikoli nič dal. Tu bo pa dobil in lahko bo storil z denarjem, karkoli bo hotel.

Zdelo se mu je, da se ni prav nič hudega medtem zgodilo. Mimo njegove mladosti se je potegnila samo neka medla senca, ki je pustila pečat le v njegovi duši. Za to pa ve samo on.

France Bevk | Venceslav Belè

Bilo je štiri ali pet let pred svetovno vojno. Nekateri dijaki smo v Opoldanskih urah radi zahajali v goriško semenišče, obiskovat svoje znance in prijatelje. Tedaj je bilo, ko so mi nekega dne pokazali Beléta: »Ta je Štefan Levkós.«

To srečanje mi je bilo doživetje. Saj nam je bila takrat že vsaka nova slovenska knjiga dogodek. Zanimal nas je vsak nov pojav v naših leposlovnih revijah. Posebno nova imena, ki so bila takrat v naši književnosti bolj redka, kot so dandanes. V tisti dobi, ko še nismo poznali nogometa in smo se v enaki meri navduševali za Meška kot za Cankarja, so nam bili pisatelji nekaka napol nadnaravna bitja, predmet odkrito-srčnega oboževanja. Tega se ne sramujem priznati, bilo je lepo. Štefan